

Tokio, 12 lutego 2025 roku

Podsumowanie uwag Fundacji Polska-Japonia do Rządowej strategii współpracy z Polonią i Polakami za granicą (2025–2030)

Fundacja Polska-Japonia pozytywnie ocenia konieczność opracowania strategii współpracy z Polonią i Polakami za granicą, zwłaszcza w kontekście dynamicznych zmian geopolitycznych i rosnącej mobilności. Zwraca jednak uwagę na istotne kwestie, które w opinii Fundacji wymagają zmian oraz doprecyzowania.

Kluczowe uwagi i zastrzeżenia:

Niedostateczne uwzględnienie Polonii w Azji, w tym w Japonii - strategia koncentruje się na tradycyjnych kierunkach emigracji (Europa Zachodnia, USA), pomijając rosnącą rolę Polonii w Azji, w tym w Japonii. W wyniku skupienia się głównie na emigracji do krajów zachodnich oraz historycznych falach migracyjnych, strategia pomija nowoczesne formy mobilności, takie jak migracja studentów, specjalistów IT, naukowców czy przedsiębiorców rozwijających działalność w krajach Azji, w tym w Japonii. Strategia stanowi dobrą diagnozę sytuacji, ale wymaga uzupełnienia o perspektywę pozaeuropejską, zwłaszcza dotyczącą Polonii w Japonii i innych krajach Azji.

Brak długoterminowej wizji i mierzalnych celów - strategia nie określa konkretnych wskaźników sukcesu, pozostawiając ich definiowanie resortom, co może prowadzić do braku jednolitego podejścia. Niezbędne jest wprowadzenie mierzalnych celów w zakresie wsparcia Polonii.

Pominięcie nowoczesnych technologii - brakuje odniesień do narzędzi cyfrowych, e-edukacji czy platform networkingowych. Warto czerpać z doświadczeń innych krajów, np. Japonii.

Nieuzasadnione uproszczenia dotyczące powrotu do Polski - stwierdzenie, że „warunki życia, studiowania czy kariery zawodowej w Polsce są porównywalne z krajami docelowymi emigracji” wymaga większego uzasadnienia i danych statystycznych. W rzeczywistości wiele czynników, takich jak poziom wynagrodzeń czy stabilność zatrudnienia, wciąż pozostawia Polskę w tyle za niektórymi krajami takimi jak Japonia.

Polonia jako „rezerwuar kapitału ludzkiego” - dokument traktuje Polonię jako potencjalny zasób dla polskiego rynku pracy, co może budzić obawy o instrumentalne podejście do emigrantów.

Wsparcie finansowe dla siedzib organizacji polonijnych – strategia powinna obejmować również inicjatywy związane z finansowaniem wynajmu siedzib na okresy czteroletnie, ponieważ zakup lub budowa siedziby w ramach budżetu przeznaczonego na program jest możliwa jedynie w krajach o niższych cenach nieruchomości.

Uwagi do poszczególnych punktów Strategii:

1. Nauczanie języka polskiego

Obecna strategia nauczania języka polskiego koncentruje się głównie na Europie i Ameryce Północnej, pomijając specyfikę krajów azjatyckich, takich jak Japonia. W regionach tych brakuje rozwiniętych struktur polonijnych, a nauka języka odbywa się głównie na poziomie akademickim i w ramach inicjatyw prywatnych. Fundacja Polska-Japonia wskazuje, że skuteczniejsze byłoby wspieranie oddolnych działań, np. szkół sobotnich, zamiast odgórnego narzucania standardów. Dodatkowo strategia nie uwzględnia w wystarczającym stopniu nowoczesnych technologii i metod e-learningowych, które mogłyby ułatwić naukę osobom mieszkającym w odległych krajach. Kluczowe byłoby zatem włączenie platform mobilnych i aplikacji językowych do strategii wsparcia. Dostosowanie strategii do specyfiki krajów azjatyckich, wprowadzenie elastycznych form kształcenia oraz wykorzystanie współpracy akademickiej i gospodarczej mogłoby znacząco poprawić efektywność nauczania języka polskiego w Japonii i innych krajach regionu.

2. Polityka powrotowa

Brak uwzględnienia sytuacji Polaków w Azji, w tym Japonii

Dokument koncentruje się na migracji i edukacji w kontekście krajów europejskich (Beneluks, Skandynawia), pomijając specyfikę sytuacji Polaków w Azji. Tymczasem rynek pracy, system edukacyjny i warunki życia w Japonii znacznie różnią się od tych w Europie. Osoby powracające z Japonii mierzą się z odmiennymi wyzwaniem, m.in. różnicami w systemach zabezpieczeń społecznych oraz innym podejściem do rekrutacji na uczelniach i rynku pracy.

Problemy z uznawalnością kwalifikacji zdobytych poza Europą

Dokument wprawdzie wspomina o zawodach regulowanych, ale nie odnosi się do trudności związanych z uznawaniem dyplomów i doświadczenia zawodowego zdobytego w krajach pozaeuropejskich, takich jak Japonia. Polskie instytucje mają ograniczone doświadczenie w akredytacji azjatyckich kwalifikacji akademickich i zawodowych, co utrudnia reintegrację zawodową osób powracających do Polski.

Brak jasnych mechanizmów wsparcia dla Polaków o podwójnym obywatelstwie

W Japonii obowiązuje zasada wyboru jednego obywatelstwa, co może komplikować powrót do Polski dla osób polskiego pochodzenia posiadających japońskie obywatelstwo. Dokument nie uwzględnia tych specyficznych barier prawnych.

Nieuwzględnienie odmienności systemu edukacyjnego w Japonii

Japonia ma inny kalendarz akademicki i restrykcyjny system stypendialny dla cudzoziemców. Dokument nie przewiduje działań ułatwiających przechodzenie studentów z japońskiego systemu edukacji do polskiego, np. harmonizacji rekrutacji czy dostosowania programów nauczania.

Proponowane działania

- Program „Powroty z Azji” – inicjatywa uwzględniająca specyfikę wyzwań osób powracających z Japonii i innych krajów regionu (np. kwestie wizowe dla małżonków, uznawalność dyplomów, dostosowanie do polskiego rynku pracy).

- Współpraca z japońskimi inwestorami w Polsce – zachęcanie japońskich firm do zatrudniania powracających Polaków jako pracowników z doświadczeniem międzykulturowym i znajomością japońskiego rynku.
- Dostosowanie systemu rekrutacji akademickiej – ułatwienie aplikacji na polskie uczelnie dla absolwentów szkół średnich i wyższych w Japonii poprzez synchronizację terminów i dostosowanie procedur.
- Wsparcie dla osób z rodzinami – uproszczenie procedur wizowych i integracyjnych dla japońskich małżonków osób polskiego pochodzenia powracających do Polski.

3. Edukacja obywatelska, patriotyczna i tożsamościowa

Tekst trafnie diagnozuje potrzebę wzmocnienia edukacji obywatelskiej i patriotycznej wśród Polonii, jednak jego podejście jest zbyt scentralizowane i nie uwzględnia specyfiki poszczególnych krajów. Fundacja Polska-Japonia rekomenduje:

- większą elastyczność programów edukacyjnych, dostosowanych do lokalnych realiów,
- aktywne zaangażowanie polonijnych liderów i organizacji w tworzenie programów,
- wykorzystanie nowoczesnych narzędzi cyfrowych, zwłaszcza w regionach takich jak Japonia.

4. Finansowanie działalności polonijnej

Brak uwzględnienia specyfiki Polonii w Azji, w tym w Japonii

Dokument koncentruje się na krajach europejskich oraz regionach, gdzie sytuacja polityczna i gospodarcza utrudnia lokalne finansowanie. Pomija jednak specyfikę Polonii w Azji, zwłaszcza w Japonii, gdzie mechanizmy wsparcia organizacji społecznych różnią się od europejskich. W Japonii dostęp do funduszy rządowych i prywatnych wymaga spełnienia rygorystycznych kryteriów, a wsparcie lokalnych instytucji bywa ograniczone ze względu na bariery językowe i proceduralne.

Rekomendacje:

- **Aktywniejsza rola ambasad i konsulatów** – mogłyby wspierać organizacje polonijne w dostępie do lokalnych funduszy i nawiązywaniu partnerstw.
- **Promocja sukcesów organizacji polonijnych** – warto podkreślać udane przykłady pozyskiwania alternatywnego finansowania, by inspirować inne organizacje.

5. Działania na rzecz podtrzymania tożsamości, więzi z krajem oraz zachowania dziedzictwa kulturowego

Dokument zawiera istotne propozycje dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego, lecz jego zakres warto poszerzyć o nowoczesne formy promocji kultury (np. technologie cyfrowe), uwzględnienie specyfiki regionów poza Europą oraz intensyfikację współpracy międzynarodowej.

- **Brak odniesienia do nowoczesnych form promocji kultury** – Dokument koncentruje się na tradycyjnych działaniach, takich jak ochrona miejsc pamięci, konserwacja zabytków czy wsparcie archiwów, pomijając cyfrowe narzędzia

upowszechniania dziedzictwa (np. digitalizacja zbiorów, platformy online, media społecznościowe, VR/AR).

- **Podejście eurocentryczne** – Proponowane działania są szczególnie istotne dla diaspory w Europie, zwłaszcza na Wschodzie i Zachodzie, jednak nie uwzględniają krajów takich jak Japonia, gdzie polska obecność, choć mniej liczna, jest znacząca dzięki kulturze i współpracy akademickiej.
- **Ograniczona współpraca z sektorem prywatnym i NGO spoza Polski** – Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego koncentrują się na polskich instytucjach i organizacjach polonijnych, pomijając potencjalnych partnerów, takich jak lokalne fundacje, uniwersytety czy instytuty badawcze, które mogłyby wspierać te inicjatywy.

6. Wsparcie społeczno-humanitarne

- **Kontekst azjatycki** - W Japonii istnieją systemy pomocy społecznej dla obcokrajowców w trudnej sytuacji, jednak ich dostępność dla Polaków nie jest powszechnie znana. Warto rozważyć działania informacyjne w tym zakresie.
- **Wąskie ujęcie problemu porwań rodzicielskich** - Tekst koncentruje się na edukacji i informowaniu o Konwencji Haskiej, ale nie uwzględnia szerszego kontekstu konfliktów rodzinnych o charakterze międzynarodowym. W Japonii problem porwań rodzicielskich jest poważny. Warto zaproponować stworzenie systemu wsparcia dla polskich rodziców mieszkających w krajach, w których system prawny nie gwarantuje efektywnej egzekucji Konwencji Haskiej.
- **Brak odniesienia do potencjalnej roli organizacji międzynarodowych oraz polonijnych NGO** - Tekst koncentruje się na działaniach państwowych, pomijając możliwość współpracy z organizacjami międzynarodowymi, NGO oraz partnerami z krajów, w których znajdują się polskie społeczności. W Japonii działa wiele organizacji charytatywnych i społecznych, które mogłyby wesprzeć inicjatywy skierowane do Polaków za granicą. Warto rozważyć współpracę z podobnymi strukturami w Europie i Azji.

7. Upowszechnianie wśród Polonii i Polaków za granicą ofert turystycznych w celu zwiększenia przyjazdów do Polski

Japonia, jako kraj o stosunkowo niewielkiej, ale aktywnej społeczności polonijnej, wymaga odmiennego podejścia niż USA, Niemcy czy Wielka Brytania. Dokument nie uwzględnia potrzeby dostosowania strategii komunikacyjnej do specyfiki poszczególnych regionów. Zawarte w nim propozycje działań promocyjnych – wystawy, prezentacje, reklamy w mediach polonijnych – są standardowe, lecz brakuje wzmianek o nowoczesnych narzędziach promocji cyfrowej. Skuteczniejsze mogłyby być kampanie w mediach społecznościowych, współpraca z polonijnymi influencerami czy interaktywne platformy informacyjne. W Japonii tradycyjne media polonijne mają ograniczony zasięg, dlatego warto rozważyć promocję na japońskich platformach turystycznych oraz w mediach skierowanych do osób zainteresowanych Polską. Brak również odniesienia do współpracy z biurami podróży i platformami rezerwacyjnymi. Zaangażowanie globalnych i lokalnych agencji turystycznych mogłoby znacząco zwiększyć efektywność działań promocyjnych. Ważnym elementem powinna być także turystyka tematyczna. W Japonii duże zainteresowanie budzą określone aspekty Polski, takie jak historia II wojny światowej, kultura ludowa, muzyka Fryderyka Chopina czy zamki i pałace. Precyzyjnie targetowane kampanie skoncentrowane na tych tematach mogłyby przyciągnąć większą liczbę turystów.

Podsumowanie:

Rekomendujemy wprowadzenie konkretnych wskaźników sukcesu, szersze uwzględnienie Polonii w Azji, wykorzystanie nowoczesnych technologii w edukacji i promocji kultury oraz elastyczne podejście do finansowania polonijnych inicjatyw. Ponadto istotne jest wsparcie dla powrotów do Polski, uwzględnienie kontekstu podwójnego obywatelstwa oraz dostosowanie strategii do współczesnych realiów migracyjnych.